

4. Даниленко Віктор. Україна в 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії. Київ. 2018.
5. Плохій Сергій. Остання імперія. Занепад і крах Радянського Союзу. Харків 2019.
6. За Ідентичність і Незалежність. Війна Росії проти України: історичні передумови, геополітичні паралелі. В 2-х книгах/ Відпов. ред. Валерій Смолій; упоряд. Геннадій Боряк, Олексій Ясь. Київ: «Кліо», 2022. Книга 2.

УДК 327:355.01(470+571:477)

Борис ГУМЕНЮК
(м. Київ)

Особливості повномасштабної війни РФ проти України – як виклик регіональній та глобальній системам безпеки

Військова агресія РФ проти України є не тільки неспровокованою, несправедливою, але і безпрецедентною з точки зору змісту класичних воєн, які велись в минулому. В чому ж полягають особливості цього воєнного конфлікту в Європі, яка сподівалась, що після Першої та Другої світових воєн, які в основному проходили на її території, вона більше не зіштовхнеться із чимось подібним?

Я виділяю три особливості, які є характерними саме для цієї війни. Перша особливість. Це не тільки і не стільки класичний напад агресивної держави на свого сусіда з метою відібрати частину його території, захопити райони із багатими природними ресурсами та розвиненим промисловим потенціалом, або встановити контроль над морським узбережжям тощо.

Метою агресора насамперед є намагання стерти взагалі з лиця землі об'єкт агресії, в даному випадку, якщо згадати початок так званої «спецоперації», з боку офіційного кремля мова йшла про тотальну «деукраїнізацію», тобто абсолютне знищення України [1, с. 5]. Таку політику я називаю політичним канібалізмом ХХІ ст., явище, коли потужна з військової точки зору держава, ядерна держава ставить за мету фізично знищити, «проковтнути», як це було в далекі часи, представників «ворожого племені». Хоча при цьому, росіяни, як завжди лукавлять і крім гасла – «захисту Святої Русі» від колективного Заходу на полі бою, яким виявилась Україна, вони здійснюють класичні варварські грабежі, насильства, вбивства цивільного населення на окупованих територіях. Нагадаю про що іде мова. Відповідно до дослідження канадського аналітичного центру SecDev (серпень 2022 р.), Україна посідає четверте місце у світі по загальній цінній вартості природних ресурсів із щорічним видобутком приблизно у 15 млрд доларів та потенційним запасом вартістю до 7,7 трлн доларів.

Україна – одна із найбагатших країн Європи із запасами рідкісноземельних металів. Серед них – літій – «біле золото» ХХІ ст. А це – ядерна енергетика, атомна техніка, літійові акумулятори [2]. Тільки родовище Шевченкове в Донецькій області

має запас в 5,7 млн тон літію категорії C1, а категорії C2, понад 8 млн тон. А прогнозовані запаси літію в рф – 1 млн тон.

Наприкінці 2021 р., напередодні повномасштабного вторгнення Україна почала виставляти на аукціон дозволи на розробку своїх запасів літія, міді, кобальту. В листопаді Австралійська компанія «Європейський літій» заявила, що знаходиться в процесі отримання прав на два багатообіцяючих родовища в Донецькій області. І відразу ж на російсько-українському кордоні як таргани почали концентруватись російські війська, вторгнення набувало реальних рис.

Також нагадаю, що Україна взагалі є серед світових лідерів за обсягом покладів і видобутку сировинних ресурсів. В той час, коли територія України не більше 0,4 % світової площі і населення менше 0,8 від населення планети, Україна виробляє майже 5% сировини від загальнопланетарного обсягу та продуктів їх обробки. Україна володіє 30% запасів залізної руди, 75% марганцевої руди, 90% кристалічного графіту, значними запасами титану та цирконію, які містяться на території колишнього СРСР, тобто 1,6 частини планети. Ці елементи необхідні для технологічного прориву та стабільного існування в ХХІ ст. – виробництва напівпровідників (чипів), матеріалів із заданими властивостями, а це космічна авіа-автоіндустрії, розвиток військової техніки, тобто прогрес без них неможливий.

Проте, попри всі ці приховані і неприховані абсолютно матеріальні, прагматичні мотиви, не вони є визначальною рисою цієї війни. Ця війна з боку рф – війна філософських, моральних, правових, духовних цінностей. Держава агресор – рф, її внутрішня та зовнішня політика характеризуються цілою низькою властивостей, притаманних виключно антидемократичним, диктаторським режимам.

Україна – зворотній приклад. Наші цінності та орієнтири теж відомі. Їх було проголошено ще в Декларації про державний суверенітет (16.07.1990 р.), в Акті про Незалежність (24.08.1991 р.) та Конституції України (28.06.1996 р.). Наші цінності мають глибоку кореневу систему, вони проросли і переплелись з відомими європейськими стандартами та нормативами і тільки їх неухильне дотримання може зробити життя будь-якого суспільства безпечним, заможним, стабільним. В основі нашої моделі державоустрою лежить ідея суспільного договору між владою і народом, базовим стрижнем цієї конструкції є принцип верховенства права, дотримання фундаментальних прав і свобод кожного громадянина незалежно від його соціального статусу, ефективнодіюча, конкурентна модель економіки, наявність зрілого громадянського суспільства, яке здатне контролювати органи влади.

Саме ці кардинально протилежні погляди на сучасне життя і перспективи майбутнього розвитку були і є головною причиною початку повномасштабної війни рф проти України. Імперія, частиною якої тривалий час була Україна, не може змиритись з її втратою. Тому питання стоїть принципово: «Або імперія продовжує своє існування, або ми остаточно здобудемо незалежність і вона щезне з політичної мапи світу». Звичайно, переможемо ми.

Це – перша особливість цієї війни. Друга полягає в тім, що для нас, для українців, ця війна має два виміри. Зовнішній та внутрішній. Зовнішній це – фактичні бойові дії, які ведуть ЗСУ по звільненню української території від

загарбників. До зовнішнього виміру насамперед слід віднести провал так званого бліцкригу, коли агресор планував здолати наш супротив «за три дні», максимум два тижні, і провести свій парад перемоги на Хрещатику в Києві. Зовнішній вимір – це дві успішні літньо-осінні операції 2022 р. наших Збройних Сил по звільненню Харківщини і південних районів Херсонщини. Зовнішній вимір – це ефективна підтримка з боку країн НАТО по наданню військової допомоги нашим Збройним Силам, це – в тім числі їх навчання, тренування, багатоаспектна співпраця, яка дає всі підстави вірити в нашу Перемогу. Зовнішній вимір – військово-дипломатичний, це формат Рамштайну, в якому беруть участь не тільки країни безпосередні члени Альянсу НАТО, але і більше широкої міжнародної коаліції, умовна назва якої – країни колективного Заходу. Тому в рамках Рамштайна ми бачимо Японію, Австралію, Південну Корею, Ізраїль тощо. Тобто це – не політико-географічне поняття, воно геополітичне, глобальне, побудоване на спільних моральних, правових цінностях [3]. І тут все ясно: «Видно хто ворог, а хто твій друг, твій надійний союзник».

Але існує і внутрішній вимір цієї війни. Він не менш небезпечний, ніж зовнішній, при цьому він більш прихований, більш замаскований, має різноманітні форми прояву і подолати ворога в цьому вимірі, внутрішньому, так само необхідно, як і на полі бою. Що таке внутрішній ворог? Це колабораціоністи, представники п'ятої колони, які після провалу бліцкригу пригальмували свою діяльність, але нікуди не поділись, затаїлись і представляють собою серйозну потенційну загрозу. До цього внутрішнього ворога слід віднести всі вади нашого сьогодення, які заважають стати міцною демократично-соціальною державою. Недоведена до кінця судова реформа, слабкість громадянського суспільства, розбалансованість політичних еліт, елементи корупції в органах державного управління все це необхідно радикально знищити. Поскільки без перемоги над цим ворогом, Перемога на фронті не буде повною, надійною, стабільною. Подолати всі рештки радянської адміністративно-політичної системи, реально перейти на політико-правові європейські цінності в ході цієї війни і робить її унікальною та особливою.

Отже, війна РФ проти України виявила чисельні уразливі місця як в системі європейської безпеки, так і безпеки глобального масштабу. Природа цих прорахунків багатоаспектна. Це і дипломатичні прорахунки, і розвідувально-аналітичні і безпосередньо військові, і концептуально-політичні. Лідери країн євроатлантичного світу протягом останніх двадцяти років по суті не змогли до кінця зрозуміти, які процеси відбуваються в Росії, яку зовнішню політику вона формує і до чого це все веде. Хіба було мало мюнхенської промови керівника Кремля в 2007 р., щоб зрозуміти, що Москва серйозно налаштована на перебудову не тільки пострадянського, але і європейського простору за своїми лекалами? Хіба було не досить трагічних подій в Грузії в серпні 2008 р., коли після прямого втручання збройних сил РФ у внутрішні справи цієї країни, вона втратила значну частину своєї території? Хіба було мало початку війни, фактично розв'язаною РФ ще у 2014 р. проти України із анексією Республіки Крим, щоб зрозуміти, що не на газову російську голку треба було присідати країнам ЄС, беручи участь в проєктах «Північний потік-1», «Північний потік-2», а рішуче ставити агресора на місце? Не

висловлюванням «занепокоєнь» із Парижа та Берліна та рекомендаціями знайти «спільну мову» між агресором та жертвою потрібно було перейматись, а потрібно було б після першого ж порушення норм міжнародного права з боку кремля, запроваджувати найсуворіші економічні та політико-дипломатичні санкції, які тільки сьогодні почали розгортатись. Звичайно, краще пізно, ніж ніколи, але в даному випадку краще було б раніше, вчасно, ніж такою як сьогодні для України ціною.

Російська агресія висвітлила в тім числі неефективність і кволість, притаманну Європейській політиці сусідства, яка виявилась неспроможною попередити та пом'якшити ризики для Європи як на Середземноморському, так і Східноєвропейському напрямках. Події в Україні підтвердили, що замість передбаченого політикою сусідства утворення навколо ЄС «кола друзів» на кордонах Євросоюзу виникло те, що більше складається на «вогняне коло» збройних конфліктів.

Таким чином, російська повномасштабна агресія проти України продемонструвала зневагу з боку офіційної москви до міжнародного права, поставила під загрозу основи безпеки, сформованої у післявоєнний період, породила її глибоку кризу, стала логічним завершенням тривалої «геостратегії реваншизму», розпочала новий виток переділу планети.

Новим доказом небезпечної, безглуздої політики москви, яка руйнує архітектуру контролю над озброєнням і ставить світ на грань планетарної катастрофи, стало рішення путіна 21 лютого 2023 р. про призупинення її участі у Договорі із США про стратегічні наступальні озброєння (СНО). З цього приводу Генсек НАТО Єнс Столтенберг прокоментував: «Я шкодую про сьогоднішнє рішення росії призупинити свою участь у Договорі New Start». Він нагадав, що в останні роки росія неодноразово порушувала ключові угоди щодо контролю за озброєннями [4]. В своєму посланні федеральним зборам путін заявив, що росія призупиняє участь в Договорі СНО. Він також пригрозив: «Якщо США проведуть випробування ядерної зброї, то і ми проведемо». Слід зазначити, що Договір про СНО, який у 2021 р. продовжили на п'ять років, залишався єдиним чинним між рф та США договором у сфері контролю озброєнь. Підписаний у 2010 р. на десять років, СНО-3 обмежує стратегічні носії та ядерні боєголовки рф та США до 700 та 1550 відповідно. Договір міг продовжуватись на термін в п'ять років у разі доброї волі кожного із підписантів. Адміністрація Дональда Трампа не була налаштована на продовження Договору, однак його наступник Джо Байден погодився продовжувати дію New Start [5].

Таким чином, можна зробити загальний висновок, що вся стратегія зовнішньої політики путінської росії, яка опирається на хибні ідеологеми на кшталт «особливої місії рф» в сучасному цивілізаційному просторі, на «окремий шлях розвитку», «винятковість і єдину незаперечну правильність цінностей російського православ'я» привело до покрокових відхилень політичних лідерів цієї держави від загальноприйнятих норм міжнародного права і стандартів поведінки на світовій арені.

Протягом останніх двадцяти років рф невпинно скочувалась у прірву самоізоляції, побудови видимих і невидимих кордонів із світовою спільнотою, що

не могло неминуче не привести до перетину точки неповернення, оскільки ця стратегія, крім іншого, була наповнена войовничим, агресивним запалом щодо силового повернення до себе «істинно російських земель», які їй в сучасних умовах ніяк не належали.

Центром цього протистояння стала Україна, яка однозначно в 1991 р. проголосила курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, курс демократичного, суверенного розвитку. Повномасштабна війна РФ проти України, розпочата 24 лютого 2022 р., поставила під загрозу не тільки європейську, але і глобальну систему безпеки. Але співучасть країн колективного Заходу в протистоянні неоімперській політиці кремля означає лише те, що Україна неодмінно переможе, а країна-агресор, попри її ядерний статус, отримає нищівну поразку, що дасть потужний поштовх до розпаду цієї архаїчної політико-адміністративної системи, що аж ніяк не вписується в реалії XXI ст.

Список використаних джерел та літератури

1. Заборонити рашизм. Київ, 2023. - С.5
2. Набожняк. О. «А насправді війна іде за літій». Чому не варто втрачати критичний погляд на новини. <https://texty.org.ua/fragments/106073/a-naspravdi-vijna-ide-za-litij-chomu-ne-varto-vtrachaty-krytychnyj-pohlyad-na-novyny/>
3. Антикремлівська коаліція зростає: Резніков почув важливе послання на зустрічі «Рамштайн». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubricato/3670096-antikremlivska-koalicia-zrostaє-reznikov-pocuv-vazlive-poslanna-na-zustrici-ramstajn.html>
4. НАТО про рішення РФ щодо ядерної угоди: Архітектура контролю за озброєннями зруйнована. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/02/21/7390296/>
5. Байден: Путін зробив «велику помилку», оголосивши про призупинення дії договору про СНО. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-biden-putin-sno-pomylka/32283309.html>

УДК 327:341.232(438:477)«2022/2023»

Даріуш РОГУТ
(м. Лодзь, Республіка Польща)

Pomoc humanitarna Polski dla Ukrainy – zarys działań po roku rosyjskiej agresji

Польська гуманітарна допомога Україні – план діяльності після року російської агресії

У перші місяці жорстокої агресії Росії проти України відбулася величезна мобілізація польського громадянського суспільства в рамках широкого спектру заходів допомоги. Особи допомагали індивідуально, створюючи неформальні ініціативи, а також